ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

ГАЗЭТ АК: идалыкылан 2 т. 16 ыр.
пэл ийлан 1 т. 8 ыр.

ВЧК—ОГПУ—НКВД-лан 20 ий ТЭМЫН

Рэвольуцийын пўсö кэрдыжэ

Владимир Ильич Лэнин дэн Иосиф Виссарионович Сталинын инициативышт почэш 1917 ийын 20 дэкабрьыштэ Всэроссийский Чрэзвычайный Комиссий (ВЧК) организоватлалтын. Тудлан тэний 20 дэкабрьыштэ 20 ий тэмэ.

ВЧК—ОГПУ—НКВД—октьабрь рэвольуцийын сэнгэн налмыжым пэш чот оролышо орган.

Тўрлö контррэвольуционный вий-шамыч: эл кöргысö буржуазий, вэс эллассэ капиталист-шамыч, нунын тарзышт октьабрьын сэнгэн налмыжым лаштырташ орышыла кучэдальыч. Но рэвольуцийын пўсö кэрдыжэ—ВЧК нунылан рэшитэльный отпорым пуэн толын, мэмнан сэнгымашнам эрэак пэнгыдэмдэн. ВЧК-м вуйлатымаштэ шогышо, Лэнин дэн Сталинын ўшан соратникышт Фэликс Эдмундович Дзэржинский вурс гайэ кыдшэ дэнэ чыла тўрлö шакшэ вийым лаш тыртэн шогэн. Тудын вуйлатымэ талэ чэкист-шамыч—калыкын чаплэ эргыжэ-шамыч мучашдымэ тўрлö бавдэ, заговор-шамычым кўрыштынат.

Граждан сар пытымэк элын озанлыкым мирнэ пэнгыдэмдымаш кайаш тўнгальэ. Но тушман-шамыч адакат ышт тыплавэ. Мэмнан калык озанлыкым тўрлö сэмын пургэдаш пижыч. Рэвольуцийын пўсö кэрдыжэ ОГПУ тушман-шамычлан шонымыштым шукташ эрыкым ыш пу, чакыдэ шалатэн тольо.

Сталинский Нарком Николай Иванович Йэжов вуйлатымэ почэш НКВД—совэт развэдкэ чыла тўрлö тушман-шамычым, фашизмын тарлымэ пийыштым—троцкист-бухаринэц, буржуазный националист-шамычым пытарэн толэш да йöршынак пытарэн шукта. НКВД-н пашаштыжэ совэт калык пэш чот полшэн шога. Пионьэр дэн школьник шамычат кугу полышым пуэн шогэныт, ончыкыжат полшат.

Мэ, совэт йоча-шамыч шинчэна: мыланна Сталин йолташын пумо пийалан йоча илышнам талэ чэкист-шамыч пэш чот аралат. Тидэ илышым шуптын налаш вымогай тушманынат вийжэ ок шуто.

ВЧК-ОГПУ-НКВД-ын XX ийжылан

ВЧК—ОГПУ—НКВД-ын XX ийжэ кэчын СССР Ушэм Калык Комиссар совэт дэн ВКП(б) Цэнтральный Комитэт шпионаж, врэдитэльствэ дэн дивэрсий ваштарэш кучэдалмэ шотышто совэт калык ончылно шкэ долгыштым чэстнэ да самотвэржэннэ шуктышо НКВД пашайэнг дэн бойэц шамычым шокшын саламлат.

Калыкын тушманжэ-шамычым пытарымэ шотышто НКВД пашайэнг дэн бойэц-шамычлан шкэ пашаштышт тичмаш успэхым ышташ СССР СНК дэн ВКП(б) ЦК жэлатлат.

Вийан лийжэ НКВД—совэт калыкын каратлышэ кидшэ!

ССР УШЭМ СНК. ВКП(б) ЦК.

НКВД—Н. И. ЙЭЖОВ йолташлан

Пашазэ-Крэсаньык Йошкар армий бойэц, командир дэн политик пашайэнг-шамыч лўм дэнэ ВЧК—ОГПУ—НКВД-ын колымшо идалыкшэ кэчын Внутрэннэ Паша Калык Комиссариатын чыла пашайэнгжым—чаплэ рäдовой чэкист-шамычым да нунын командирышт дэн начальникыштым шокшын саламлэм да поздравитлэм.

Лэнин-Сталин партийын ончэн куштымо да вуйлатымэ гэрой чэкист-шамыч совэт границэ аралымын да мэмнан калыкын тыныс пашажын бойэвой знамыжым кўшнö кучат. ВЧК—ОГПУ—НКВД-ын 20 ийжэ—тидэ мэмнан дэк границэ вэс вэл гыч колтымат, тугак шалатымэ да колышо эксплоататорский классын кодшыжын мэмнан элэш шочыктымат—калыкын чыла тўсан да оттэнкан подлый тушманжэ-шамыч ваштарэш кучэдалмэ да нуным сэнгымэ 20 ий.

Йолташ шамыч, тэндан куштылго огыл, но почотно да чаплэ пашаштыда мэмнан кугу родиналан пайдалын, социализмлан пайдалын тичмаш успэхым жэлатлэм.

ССCР Оборонo калык комиссар,
Совэт Ушэм маршал К. ВОРОШИЛОВ.

МАРИЙ РЭСПУБЛИК НКВД ПАШАЙЭНГ-ШАМЫЧЛАН

ВКП(б) Марий областной комитэт ВЧК—ОГПУ—НКВД-ын коло ийаш чаплэ йубилэйжэ кэчын калыкын тушманжэ-шамыч ваштарэш лўддэ кучэдалшэ чэкист-шамычлан пламэнный большэвистский саламым колта.

Лэнинын-Сталинын куштымо совэт развэдкэ—ВЧК—ОГПУ—НКВД—пролэтар рэвольуцийын сэнгымашкыжэ посьагатлышэ кэч кöмат коло ий годым чаманыдэ каратлэн шога.

Мужэствэ, лўддымаш, калыкын тушманжэ-шамыч дэк нэнависть, Лэнин-Сталин пашалан мучашдымын прэданность—мэмнан-чэкист-шамычын чэрташт тыгай. Тидын вэрч мэмнан калык ВЧК—СГПУ—НКВД-ым тыгэ шокшын йöрата.

Мэмнан партийын да калыкын тушманышт шинчэн лийышт: ўшанлэ сталинэц, кўртьнö гай н а р к о м Н. И. ЙЭЖОВ йолташын вуйлатымыжэ почэш НКВД ончыкыжат калыкын тушманжэ-шамычым—мэмнан родинын измэнникшэ дэн прэдатэльжэ-шамычым нимыньар чаманыдэ каратлаш тўнгалэш.

Вийан лийжэ рэвольуцийын пўсö шинчан оролжо—НКВД!

Вийан лийжэ кўртньö гай сталинский н а р к о м ЙЭЖОВ йолташ!

Вийан лийжэ мэмнан сэнгымашнан вуйлатышыжэ да организаторжо СТАЛИН йолташ!

ВКП(б) Обком.

КУГУ НАГРАДЭ

ВЧК—ОГПУ—НКВД-лан 20 ий тэммэ кэчын СССР Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэт Марий АССР Внутрэннэ паша Калык Комиссар Алэксандр Иванович Карачаров йолташым кугу наградэ дэнэ—„Знак почета" ордэн дэнэ наградитлэн.

Алэксандр Иванович—талэ чэкист. Тудын вуйлатымыжэ почэш Марий рэспублик НКВД троцкист-бухаринэц, буржуазный националист-шамычым, моло тўрлö тушман-шамычым шалатэн толэш да йöршынак эрыкта.

ССР УШЭМЫМ ОРГАНИЗОВАТЛЫМЫЛАН ЛУЧКО ИЙ

Лучко ий ожно, 1922 ий 30 дэкабрьыштэ Пэрвой Пӱтынь Ушэмысэ Совэт Сїэзд погынэн. Тидэ Сїэзд ССР Ушэмым ыштымэ нэргэн дэкларацийым приниматлэн да союзный договорым пэнгыдэмдэн.

Совэт рэспублик шамычым иктыш ушаш кӱлмӧ нэргэн 1922 ий 26 дэкабрьыштэ X Всэроссийский Совэт Сїэздыштэ Сталин йолташ пэш раш каласэн.

Государствэнный союзым ыштымэ дэнэ вэлэ совэт рэспублик шамычлан капиталист кабала гыч, национальнэ гньот гыч утлашышт йӧн лийын.

СССР-ын I сїэздшэ

Йамдылалтмэ пашам пытармэк, рэспубликанский сїэзд-шамыч эртымэк 30 дэкабрьыштэ СССР Ушэмын пэрвой сїэздшэ погынэн. Тидэ историчэский сїэзд М. И. Калининын прэдсэдатэльствэнэштлымэ дэнэ эртаралтын. Сїэзд дэлэгатшамыч В. И. Лэниным почотно прэдсэдатэльлан сайлэвыт. (В. И. Лэнин чэрлэ улмыжо дэнэ тидэ сїэздыштэ лийын кэртын огыл).

СССР-ым ыштымэ нэргэн докладым И. В. Сталин ыштэн. Тидэ доклад кужу огыл улмаш. Но шкэ кӱчык да раш докладыштыжэ И. В Сталин пэнгыдэ, вийан союзный государствэ ыштышашым пэш сайын каласэн пуэн.

Сїэзд СССР-ым ыштымэ нэргэн дэкларацийым приниматлэн, ныл рэспублик шамычым ушымо нэргэн союзный договорым пэнгыдэмдэн. Тидэ договор почэш ССР Ушэмыш РСФСР, УССР, БССР да ЗСФСР (Грузин, Азэрбайджан дэн Армьан) ушнэныт.

Социализм нэгызэш ыштымэ шуко национальностьан государствэ

Чыла нинэ сэнгымаш-шамычым 1936 ий 5 дэкабрьыштэ приниматлымэ Конституцийэш шӧртньӧ буква дэнэ возэн шындымэ. Сталинский Конституцийэш 11 Союзный рэспублик-шамыч возалтыныт. СССР—шуко национальностьан, вийан государствэ

Тидын нэргэн Чрэзвычайнэ VIII Совэт Сїэздыштэ Сталин йолташ тыгэ ойлэн:

„Эртышэ жап пэш раш ончыктыш: социализм нэгызэш шуко национальностьан государствым ыштымэ опыт тичмашын шукталтын. Тидэ—лэнинский национальный политикын сэнгымашыжэ".

Троцкист, бухаринэц, буржуазнэ националист кашак, тулэч моло тӱрлӧ шакшэшамыч шэмэр калыкын эрыкшым аралышэ государствынам шалаташ тӧчышт. Но нунылан тидэ ыш логал. Шуко национальностьан совэт калык коммунистичэский партийын вуйлатымыжэ дэнэ калык тушман-шамычым вожгэак куклэн, йӧршын пытара.

СССР-ын пэрвой Конституцийжым приниматлышэ сїэзд

Пэрвой сїэзд лиймэ дэч вара ик ий эртыш. 1924 ий 26 йанварьыштэ, пӱтынь шэмэр калыкын ойгырымо кэчыштэ, Владимир Ильич Лэнинын шӱгар ӱмбаланжэ II Пӱтынь Ушэмысэ Совэт сїэзд погынэн. Пашазэ дэн крэсаньык-шамычын социалистичэский государствыштым ыштымэ да пэнгыдэмдымэ шотышто Лэнинын тӱналмэ пашажым умбак колтымаштэ кокымшо сїэзд адак ик кугу ошкылым ыштыш, тудо пэрвой Конституцийым пэнгыдэмдыш. Пэрвой Союзный Конституцийын знамыжэ дэнэ, мудрый Сталин вуйлатымэ дэнэ мэмнан эл пэш чаплэ сэнгымэ корным, пэлэдалт кушмо корным эртэн.

СССР пэрвой Конституцийын дэйствийыштэ улмыжо жапыштэ Совэт Ушэмын составышкыжэ угыч шочшо тыгай союзный рэспублик-шамыч ушнэныт: Узбэкский, Туркмэнский, Таджикский.

РЭСПУБЛИКАНЭЦ-ШАМЫЧ ТЭРУЭЛЬЫМ НАЛЫНЫТ

Тэлэграф куандарышэ увэрым кондэн: тылын кучэдалмэ рэспубликанэцшамыч пытырак чаплэ сэнгымашым ыштэныт—Тэруэль олам налыныт.

Тэруэльыштэ 12 тӱжэм нарэ йэнг ила. Тудо Мадрид дэч эрвэлышкыла, Срэдизэмнэ тэнгыз сэр дэч 100—110 киломэтр ӧрдыштӧ. Тужэч кычыл дэн йӱдйӱмал вэлышкыла рэспубликанэц-шамычын тэрриторийышт кийа. Тэруэль ола тушко кумда ишкэ сэмын пурэн. Тэруэльыштэ фашист кашак погынэн кийэныт.

Тэруэль гыч мьатэжникшамыч сэр воктэнсэ олалашкэ наступаташ тӱҥалын, рэспубликанский Испаний дэч Каталонийым пӱчкын налын кэртыт ыльэ. Такланак огыл мьатэжник шамыч тидэ олам чаманэныт: гэрманийсэ войэннэ инжэнэр - шамыч тужак кӱй да бэтон дэнэ кугу укрэплэньым ыштэныт.

Рэспубликанэц - шамыч тидэ олам кок кана налаш тыршэныт: икканажэ 1936 ийын дэкабрь тылзыштэ, вэс канажэ — 1937 ийын апрэль тылзыштэ. Но рэспубликан армий начар ыльэ, оружийжэ ситышэн лийын огыл.

Тэнэ 15 дэкабрьыштэ рэспубликанэц-шамыч, йӱштым, пораным ончыдэ Тэруэльыш наступаташ тӱҥалыныт. Наступлэньылан нуно шолып йамдылалтыныт. Тидэ шучкылыкым пытартыш кэчэ маргэнаг фашистшамыч шинчэн огыт ул.

21 дэкабрьыштэ, кас лиймэк, рэспубликанэц-шамыч кум могырым кум колонно дэнэ мийэн Тэруэльым авырэн налыныт. Мьатэжник-шамыч подкрэплэньым намийэн, рэспубликанэц-шамычын линийыштым кӱрлаш тыршэныт гынат, рэспубликанэц-шамыч садак сэнгэныт.

Наступлэньэ жапыштэ рэспубликанэц-шамыч тӱжэм нарэ плэнныйым да 15 орудийым налыныт.

Тэруэльым налмэ нэргэн увэр испан калыкым куандарыш.

Йӱдвэл Китайыштэ

20 дэкабрьыштэ китай армий часть - шамыч да партизан отрьад - шамыч иктыш ушнэн дэйствоватлымышт дэнэ Хэбэй провинцийын кэчывал вэлнэ улшо Дамин олам налыныт.

21 дэкабрьыштэ китай войска - шамыч Шаньдун провинцийын касвэлыштыжэ улшо Чаочэн (Домина дэч кэчывалэркэчэвэлыштэ) ола тӱр воктэн йапон войска-шамычым сэнгэныт. Йапон войска-шамычын йомдармашышт, — 300 колшо да 200 эмганышэ йэнг мартэн шуэш.

Италий Лига-Наций гыч лэктын

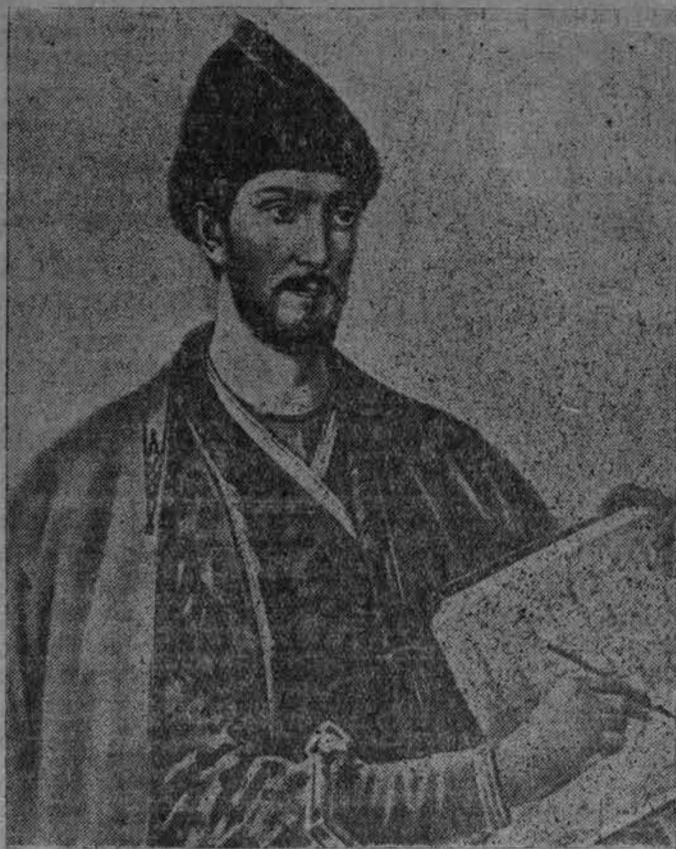
Йапоний дэн Гэрманийын примэрышт почэш 11 шэ дэкабрьыштэ Италий Лига-Наций гыч лэкмыжэ нэргэн увэртарэн.

Лиган уставшым Италий эрэак пудыртылын. 1935 ийыштэ Абиссинийым шуппшын налын. Тэний Гэрманий дэн пырльа испаний калык ваштарэш крэдалэш. Тэнгызыштэ торговой пароход-шамычым вӱдыш пуртэн колдыш.

Италий бандит пашажым утларак ылыжтышашлан Лига-Наций гыч лэктын.

Шота Руставэли

Грузин калыкын кугу поэтшэ Шота Руставэлийын шочмыжлан 24 дэкабрьыштэ 750 ий тэмын. Тидэ кэчым чумыр совэт эл калык палэмдыш. Кугу талантан поэт Шота Руставэли мланна ныгунам мондыдымо „Витязь в тигровой шкуре" лӱман поэмым возэн кодэн.

ШОТА РУСТАВЭЛИ

Шукэртсым шарнышэ-шамычын ойлымышт гыч, Шота Руставэли Ахалцихт лишан Руставиэш шочын. Тудын ачажэ вэрысэ помэщик улмаш. Тудлан сырэп илышэ вэс помэщик ачажым отравитлэн пуштын. Ачажэ колмэкэ Шота кугызажэ дэнэ илэн. Тыштэ лиричэский почэламутым возаш тӱҥалэш. Мэсхэтиылышэ кумдан палымэ йэныш савырна. Руставэли нэргэн Грузийын кугыжажэ Тамара палэн налэш. Тамара Шотам Византийыш тунэмаш колта. Тужэч Шота Тамаран кугыжалан шогымо луатнылымышэ ийыштэ пӧртылэш.

Тидэ жапыштэ Шота пэш кумдан палымэ поэтыш савырнэн. Йатыр сылнэ произвэдэнийым, историчэский статьйа-шамычым, Грузийын историйжым возэн.

Кугыжа Тамара Шота Руставэлим йӧратэн. Но Шота тудын йӧратымыжэ дэнэ кӧнӧн огыл. Кугыжа сыра. Талэ поэтлан тудо ӱчым шукташ—пушташ рэшитла. Шота Византийыш шылын кайа. Тужэч Иэрусалимыш кусна.

Шота Руставэли — грузин калыкын ӱшан эргыжэ. Родин вэрч кучэдалаш, чыла тушман-шамычым пыташ тудо пӱтынь шэмэр калыкым ӱжын.

Поэмысэ гэрой, аравийсэ войэннэ начальник—Автандила, Солнцэлика Тинатиным йӧрата. Тудыжо Автандилым тигр коваштым чийшэ витьазым кычалаш колта. Тидэ витьаз индэйский кньаз Тариэл лийын. Тариэл шкэнжын йӧратымэ кугыжа Нэстан - Дарэджан дэч ойырлышо лийын, Нэстаным пэлэ йэнг-шамыч, пэлэ волшэбник—каджам-шамыч шолыштыныт да крэпостьышко кучэныт. Автандил дэн Тариэль иза-шольыла кэлшат. Тушко кумшо гэрой—Фридон ушна.

Кум витьаз—танг-шамыч вӱр - вундыш крэдалмаштэ Нэстан - Дарэджаным утарат. Поэмэ йӧратымаш да дружбо дэнэ пытаралтэш.

Поэмысэ гэрой-шамыч—Автандил дэн Тариэль лӱдымӧ, чакныдымэ улыт. Нунын чумыр характэрышт—родинлан мучашдымын ӱшанымаш дэн прэданность.

Родиным шокшын йӧратымаш поданный - шамычлан Автандилын возымо письмаштыжэ раш койэш.

Шота Руставэлин поэмыштыжэ улшо гэрой-шамычын эн сай качэствышт—тидэ пэнгыдылык, чакнылдымаш.

Шойам, кок вэк шонымашым, двурушничэствым Руставэли нымайат чытэн огыл. Тидэ идэйжэ чумыр поэмэ мучко ончыкталтэш. Кудо йэнг лишыл йолташла койэш, а чынжэ дэнэ тушманым шона, но тудым лийаш ок ончыкто гын, тудо вик тушман дэчат шучко.

Руставэлин тӱҥ идэйжэ—родинлан, калыкын пийалжылан мучашдымын прэданнэ лиймаш, йӧратымашым, дружбым пагалымаш. Но тудын шонымыжо фэодальнэ общэствыштат (помэщик - шамычын власть годым), капиталистичэский стройыштат шукталтын огыл. Тудын шонымыжо мэмнан дэнэ вэлэ, Лэнин - Слалин партийын вуйлатымыжэ почэш эксплоататор классым сӱмырымэк социалистичэский общэствым ыштымэ Совэт элыштэ пэлэдалт толэш.

Кугу Октьабрь Социалистичэский рэвольуций Совэт Ушэмын кугу йэшыжкыжэ ушнышо, иза-шольыла илышэ калык-шамычын культурыштлан пэлэдалташ пэш кумда корным почын.

Шота Руставэли шкэнжын поэмыжым 750 ий ожно возэн гынат, тидэ поэмэ шкэнжын значэньыжым нигунарат йомдарэн огыл. Тидэ поэмэ—мэмнан эн сай, ныгунамат колыдымо произвэдэньэ-шамыч кокла гыч иктыжэ.

Н. А. Островскийын илышыжэ да пашажэ—мланна гэройство примэр

Кугу талантан писатэль-большэвик

Идалык ожно, 1936 ийын 22 дэкабрьыштэ, талэ писатэль—большэвик, ордэноносэц Николай Алэксэйэвич **ОСТРОВСКИЙ** колыш. Тудын чумыр илышыжэ, пашажэ—шэмэр калыкын ийалжэ вэрч гэроичэски кучэдал толмо корно.

Кугу Октьабрь Социалистичэский рэвольуций рашкалтымэ годым Николай Алэксэйэвич 13 ийаш вэлэ лийын. Но тидэ жап мартэ тудо кок ий тарзылыкэш пашам ыштэн. Капиталистичэский строй годсо каргымэ илышын чыла кочыжым изиньэкак ужын. Мойан кашакын, поп-шамычын, тулэч моло вӱр йӱшӧ тушман-шамычын ындырымыштым, игылтмыштым изиньэкак нумалашыжэ логалын.

Октьабрь рэвольуцийын сэнгымыжым уэш тэмдалшашлан вэрысэ да границэ вэс вэлсэ контррэвольуционный вий-шамыч Украин мучко энгрэмыш вод сэмын йарымлалтыч. Нинэ контррэвольуционный, бандит организаций-шамыч дэч Украиным эрыктышашлан шэмэр калык кугу вийым пыштэн да партий вуйлатымэ почэш чыла тушманым чактарэн. Шӱдӧ дэнэ, тӱжэм дэнэ кучэдалшэ самырык гэрой-шамыч коклаштэ Островскийат путырак кугу полышым пуэн шогэн.

Украин нэмыч-шамыч дэч эрыкталтэ. 15 ийаш курышо Островский фронтыш кайэ. Тунамак комсомолыш пурэн.

Котовскийын, Будьонныйын имньэшкэ частьлаштышт граждан сарын пытартыш кэчылажэ мартэ Островский гэроичэски кучэдалын. Тужак пэш чот эмганэн. Но ик мыньар жап гыч тӧрланэн да уло вийжэ дэнэ комсомол пашаш пижын.

1924 ийыштэ партийыш пурэн. Партийнэ организацийын пумо пэш ответствэннэ паша-шамычым путырак сайын шуктэн шогэн.

Нэлэ чэр кыдшым, йолжым локтылэш, а варажым шинчажым пэтыра. Но большэвикын шӱмжӧ садыгак кыра.

Вакшыштэ киймыжэ годымат пэш шуко лудын, илыш дэч ик минутланат орлын огыл. Тудо писатэль лийаш рэшитлэн да пэрвой книгам возэн. Но почто дэн колтымо годым рукописьшэ йомын. Самырык большэвикын вийжым тидэ пудыртэн огыл. Тунамак „Как закалялась сталь" лӱман вэс книгам возаш тӱҥалэш. Тидэ книгам чумыр совэт эл шинча, йӧратэн лудэш.

Правительствэ Островскийым Лэнин ордэн дэнэ—Совэт Ушэмын эн кугу наградыжэ дэнэ наградитлэн.

Островский паша ыштымыжым ыш чарнэ „Рожденные бурей" лӱман у книгам воза. Но нэлэ чэр тудын илышыжым кӱрлӧ.

Островский колэн, но тудын чаплэ пашажэ нигунамат ок коло. Тудын шонымыжым—коммунизм ыштымэ пашам Совэт калык Лэнин—Сталин партийын Сталин вождьын вуйлатымыжэ почэш сэнгымаш дэнэ шуктэн толэш.

ТУДЫН ШОНЫМЫЖО ТӰНЬА МУЧКО ШУКТАЛТЭШ

Николай Алэксэйэвич Островскийым чумыр эл пала. Илышым чын сӱрэтлэн возымо „Как закалялась сталь", „Рожденные бурей" книгажэ-шамычым Совэт молодьож дэн йоча-шамыч путырак йӧратэн лудыт. Талэ писатэль-большэвик гэроичэский совэт молодьожын да йоча-шамычын граждан сар жапыштэ кучэдалмыштым путырак сайын ончыктэн. Тудын книгаштыжэ ончыктымо гэрой-шамыч, тэвэ Павка Корчагин, Жухрай, Андрьуш, кучэдалмаштэ чылалан примэр улыт.

Николай Алэксэйэвичым мэ, совэт йоча-шамыч, нигунамат огына мондо. Тудын шонымыжо чумыр тӱнья мучко шукталтэш.

Е. Шэрстньов.
Е. Сэнникова.
Н. Суворова.

Йошкар-Оласэ кыдалаш школышто тунэмшэ - пионьэр-шамыч.

НИГУНАМ МОНДЫДЫМО ОБРАЗЫМ КОДЭН

Руш кугу писатэль Николай Островский колмылан тэнгэчэ идалык тэмэ. Тудо колэн гынат, чаплэ пашажэ, гэроичэствыжэ ила. Мланна „Как закалялась сталь", „Рожденные Бурэй" книгаштыжэ нигунам мондыдымо образ-шамычым кодэн.

Мый Николай Островскийын „Как закалялась сталь" книгажым уло кумыл пыштэн лудым. Тидэ книгам лудын шуко палышым.

Романысэ гэрой Корчагин Пашкан чаплэ образшым нигунамат ом мондо. **Мосунова Льуса.**

Йошкар-Ола 5-шэ номыран пэлэ кыдалаш школ.

Н. ОСТРОВСКИЙ НЭРГЭН У ДОКУМЭНТ-ШАМЫЧ

Николай Алэксэйэвич Островскийын акажэ-Йэкатэрина Алэксэйэвна Украин мучко коштма гыч пӧртылын. Тудо колышо писатэль-ордэноносэц Н. А. Островскийын творчэствыжэ да илышыжэ нэргэн Кийэв да Щэпэтовко архивлаштэ вэрэштмэ у докумэнт-шамычым кондэн.

Писатэльын биографийжэ гыч палэ: Украин чодралаштэ шалатымэ пэтльуровэц-шамычын озаланышэ бандышт 1923 ийыштэ партийын бойэвой заданьыжым шуктышо Н. А. Островский ӱмбак кэржалтыныт. Бэрэздовский райисполкомын, кид дэнэ возыман да 1923 ий дэнэ датироватлымэ удостовэрэньыжым мумо, тудо Николай Алэксэйэвич „чынак срочный пакэт да ик шэргакан мэшак дэнэ кум милиционэр дэнэ Бэрэздово гыч Щэпэтовкыш командироватлалтэш" манын ӱшандара. Пэтльуровэц-шамычын нападатлымышт годым Островский шкэнжын лӱддымылыкшым ончыктэн. Тудо шэргакан докумэнт-шамычым гэроичэски аралэн да заданьым шуктэн,--грузым назначэньэ почэш намийэн шуктэн.

„Гудок" ойлымаш—1936 ийыштэ колышо писатэль—ордэноносэц Николай Островскийын „Рожденные бурей" романжэ гыч отрывок.

Дэйствийжэ граждан сар жапыштэ Украинысэ ик изирак олаштэ эрта. Польшо бэлогвардэйэц - шамыч властьым кидышкышт шупшын н а л ы т. Подпольно большэвистский комитэт пашазэ-шамычым организоватла да бэлопольак-шамыч ваштарэш восстаньым кыньэлда.

„Гудокышто" ончыктымо событий восстаньэ тӱҥалтыш годсо жапыштэ лийын.

ГУДОК

I.

Слэсар Глушком польский жандармэ-шамыч пуштмо нэргэн увэр ола тӱрысӧ урэмла мучко шарлыш. Тудо кажнэ луклашкэ пурэн шуо да эн тӱрысӧ зэмльанкылашкэ мийэн шуо. Калыкын шукыжо увэрын чынлыкшым шкэ шинчашт дэнак ужаш, палэн налаш вашкышт. Молышт шкэ пӧрт воктэланышт чумыргэн, кузэ, мо лиймэ нэргэн чот мутланэныт.

—А кушто вара законжо? Йэнг-шамычым нимо укэлан, нимогай пашадэ пуштыт,

—Закон иктэ: кӧ кидышкыжэ тойам налын, тудо капрал. У оза-шамыч маркэ илэн шуна!

—Да, ындэ тугэ: тачысэ кэчым илэнат, шӱйэт гыч сакэн огытыл—таум каласэ. Ну, илышыжат!

Иужо вэрэ гына кутырымаш пэш пэнгыдэ ыльэ.

—Тидэ тэ мо нэргэн, хлопэц-шамыч?

—Укэмак, йылмынам тӱгатэна... Нинэ кишкэ-шамыч мом шонат, тудым ыштат. Мэжэ шукыж годым йылмынам ишэн кучэна. Лунчыргэтат—мӧнгышкэт! А йӱдшылан тый дэкэт толыт да шолэтым шӱтэн йоктарат...

Баранкэвичын заводыштыжо кокымшо смэнэ пашажым пытарэн. Шушаш смэнэш толшо пашазэ-шамыч заводын кугу капка ончыланжэ тӱшка дэнэ чӱчкыдын погынэн шогалыныт. Пашазэ-шамыч коклагыч нуйжышт контроль будко гоч цэхлашкэ кайышт, молышт, йэнгым пуштмо нэргэн увэрым колын, капка ончылнэ шогэн кодыч.

—Мом шогэда? Пурыза, манам тыланда!—завод ончылно шогышо шонгго сторож кычкырал колтыш.

—Шуына... Гудок эшэ лийын огыл.

Андрий комакашкэ пытартыш порций шӱым кышка. Шагат стрэлкэ кумытшко лишэмын. Кочэгар-шамыч моло пашагэ - шамыч дэч лу минут нарэ ончыч ваштэлтыч.

—Андрьушкэ, колынат, льах шамыч Глушком лӱйэн пуштыныт,—маньэ, тудын дэк лишэмын, тудын тангэж кочэгар Дмитрусь.

Котэльныйышкэ у смэнэ пурыш. Андрий нунын кутырымыштым колын кодэш:

—А капка ончылно пудрачымаш тӱҥалэш!

—Ужыч, охранник-шамыч тушко куржыт?

Окна вэс вэлнэ лӱймӧ йӱк иоктыш. Кочэгар-шамыч иктышт вэрыштым ончал колтыш.

—Мо тушто?

Ик мыньар сэкунд жап чыланат нимом пэлэштыдэ, вэс пачаш лӱймӧ йӱкым вучэн колышт шогышт. Андрий тошкалтыш дэнэ под вуйышко кӱзыш. Кӱшнӧ—кум ангысыр окна. Нунын коклаштэ иктыжэ почылтын. Окна гыч завод капка-шамыч койыт. Тушто аламо пуштыланымаш лийын. Капка ончылсо площадь калык дэнэ пӱйалалтын. Ала могай йэнг, оралдэ ӱмбак кӱзэн шогалынат, ала мом калыклан кычкыра. Заводым оролышо лэгионьэр-шамыч капка дэкэ почэ-почэ куржын толыт. Пошкудо машин отдэлэнэ гычын котэльныйыш млашший мэханик пан Струмил куржын пурыш.

—Молан тэ смэнылан гудокым ода пу?—уло кэртмыж дэнэ кычкыралэ тудо.—Кушто Птаха? Гудокым пуза!

Тудым иктат колыштдымым ужат, гудок пэтыртышым почмо канатым пыжыктымэ колчам мэханик шкэ кидшэ дэнэ руалтэн, ӱлкӧ шупшыл колтыш.

Гудокын вийан йӱкшӧ Андрийын пылышыжым пэтырыш. Тудо чыла мондэн колтыш. Тудо капка ончылно калык пудранымым гына ужын ыльэ—кэнэта гудок йӱк.

Чыла омса гычат завод кудэчышкэ калык шӱшкылт пурыш.

Пашазэ-шамыч коклаштэ—пэлыжэ ӱдрамаш.

(Умбакыжэ толшаш номырыштэ).

Республикышты

Школыштына литератур кружок пашам сай ышта. Кружок заньатьэ кўрылтдэ эртаралтэш. Мэ тушто руш кугу поэт, писатэль-шамычын илышышт дэн пашаштым лончылэна, нунын возымо произвэдэньыштым тунэмына Литератур кружок вуйлатышэ Бастраков И. И. сай туныкта.

Артэмьэв А.

Ронго кыдалаш школ.

* * *

Бирьуков Ваньа мураш пэш мастар. Йўкшö йандар, йонгыдо. Кызыт тўрлö муро-шамычым мэш сылнын мураш тунэмын.

—Мый ончыкшо талэ мурызо лийам,—манэш Бирьуков Ваньа.

Анисимов А.

Шэрнур район, Кой-сола пэлэ кыдалаш школ.

* * *

Руш-Кукмор пэлэ кыдалаш школын 4-шэ классыштыжэ тунэмшэ-шамыч СССР историйым йöратэн, кумыл пыштэн тунэмыт. Коротков Саньу, Коротков Гэна, молат эрэ „отличнэ" отмэткым налыт.

Шибаков Ваньа.

Йошкар-Ола район

* * *

Мэ, Арбан пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ - шамыч, Иошкар-Олаштэ „Пугачев" лўман йўкан кином ончышна. Киношко организованнэ толна. Кино мланна пэш кэлшыш. Кугыжан власть ваштарэш крэсаньыкын молан восстаньым нöлталмыштым мэ пэш сай палышна.

Алэксандров И.

Иошкар-Ола район.

* * *

Звэнига район, Кужмарий пэлэ кыдалаш школышто библиотэк почылто. Туштo руш кугу поэт, писатэль-шамычын произвэдэньышт уло. Мэ утларакшым А.Пушкинын, М. Лэрмонтовын да Н. Гогольын возымыштым йöратэн лудына.

Григорьйэв Иулий.

БГТО значоклан нормым пуат

Шэрнур кыдалаш школышто тунэмшэ-шамыч Шэрдыж корэмысэ ий ўмбалан чаплэ катокым ыштышт. Каныш жап годым йоча-шамыч тидэ катокышто кэчэ мучко йуарлат. Нуно коньки да йочэ дэнэ мунчалтат.

Кызыт физкультур кружок БГТО значоклан нормо пумашым организоватлэн.

И. П. Иванов.

Йоча шамычын авашт Йошкар-Ола универмагыштэ у ий йолкылан тўрлö сатум налыт.

Профсойуз-шамыч йоча-шамычлан у ий йолкым эртараш полшышаш улыт

Профэссиональнэ Сойуз-шамычын Пўтынь Ушэмысэ Цэнтральнэ Совэт сэкрэтариатын пунчалмыжэ

Мэмнан Совэт элыштэ у ий йолка—Сталин йолташын, партийын да правитэльствын пэш кугу тыршымышт дэнэ ышталтшэ куанышан да пийалан йоча илышын пайрэмжэ.

Мэмнан совэт йоча-шамыч йолкым йöратат. 1938 ийсэ йолка поснак чаплэ, куанышан лийжэ манын профсойуз организаций-шамычлан сайын йамдылалтман. Тудым тыгэ организоватлыза: йоча-шамыч йолкыш у муро, куштымаш да почэламут-шамыч дэнэ мийышт, карнаваллан модышым, костьумым йамдылышт, модышым, развлэчэньым шонэн луктышт.

Иоча-шамыч кокла гыч эн сайын лудшо, музыкант-шамычым ойрыза, йолкым сылнэштараш йоча-шамычым шупшса. Иолка йоча творчэствэ пайрэм лийжэ.

Иолка тэлэ каникул жапыштэ—1938 ий 1 гыч 12 йанварь мартэ эртаралтман. Тидэ кэчылаштэ мэмнан чыла клуб, стадион, йэчэ станций, каток да парк школьник-шамычым шокшын, унала вашлийшаш улыт. Нунылан карнавалым, массовый гульаньым, концэртым, киносэансым, йэчэ прогулкым организоватлаш,—ик манаш, йоча-шамычлан таза, вэсэла развэльэчэньым ыштaш.

Тидэ кэчылаштэ ик йочат шкэ шотшо дэнэ пэрныл ынжэ кошт; нунын вэрч профсойуз организаций-шамычын тыршымыштым, нунылан вэсэлитлэн кэрташышт чыла вэрэат омса почылтмым йоча-шамыч шижышт.

Общэжитылаштэ, йоча пöртлаштэ илышэ йоча-шамыч могырыш, тугак йоча-шамычын тазалыкыштым пэнгыдэмдымэ мэроприйатийыш поснак ончалман. Иоча-шамычым каныш пöртлашкэ, тэлэ лагэрлашкэ колташ кўлэш, туштo вэсэла канышым организоватлыман.

Тидлан йоча-шамычын тэлэ каникулышт кузэ гынат сайын, тўрлö образ дэнэ эртыжэ манын профсойуз организаций-шамыч чылажымат ыштышаш улыт.

ВЦСПС сэкрэтарь П. МОСКАТОВ.

1937 ий, 11 дэкабрь

Чыла пионьэр дэн тунэмшэ-шамыч!
Чыла пионьэр вожатый-шамыч!

1938 ИЙЛАН „ЙАМДЭ ЛИЙ" ГАЗЭТЛАН ПОДПИСКЫМ ЫШТАШ ВАШКЫЗА.

„Иамдэ лий" газэтын акшэ:
Идалыклан—2 т. 16 ыр.
Пэл ийлан—1 т. 08 ыр.
Кум тылзылан—0—54 ыр.

Подпискым чыла писмоносэц, почто агэнт-шамыч налыт.

Мланна сэрат

Райкомол мэмнан отрьадым мондэн

Пионьэр пашам сай шындымаш школышто дисциплиным сайэмдаш, тунэммын качэствыжым нöлталаш пэш чот полша. Но тидым мэмнан школышто илышыш пуртэн толмаш укэ.

Мэмнан школ пэлэнсэ пионьэр отрьадыштэ нимогай шотат укэ. Пионьэр-шамычын дисциплинышт путырак лушкыдо. Галстукым огыт кылдэ. Тўрлö осал мутым ойлышт коштыт, изи йоча - шамычым шўрдылыт. Фурзиков М., Иусов Н., Шашкин Алэксандр сборыш нигунамат огыт кошт. Урокышкат вараш кодын мийат. Урокышто туныктышын ойлымыжым огыт колышт, лўшкэн шинчэн эртарат. Садланак отмэткыштат эрэ „плохо".

Тэвэ пионьэр Овчинниковам налына. Овчинникова альмаркэ пионьэрын значэньыжым палэн шуктэн огыл. Галстукым ок әскэрэ. Сальутым пуэн ок мошто.

Пионьэр-шамыч дэнэ сбор пэш шуэн эртаралтэш. Тудыжат мыланна кэлшышын, интэрэснэ ок эртэ. Вожатый Овэчкин йолташ эрэ йамдылалтдэ мийа. Конспэкт, кўлэш матэрийал тудын нигунамат огэш лий.

Каныш жап пэш йокрокын эрта. Тўрлö сылнэ музык, модыш: гитар, балалайкэ, гармонь, шашкэ, шахмат, моло дэнат модмашым организоватлышэ иктат укэ. Вожатый тыштэ организатыр лийын ок шого.

Мэ, пионьэр-шамыч, ВЛКСМ Оршанкэ райком дэч мэмнан школ пэлэнсэ отрьадын пашажым содор сайэмдаш пижаш йодына.

Гэрасимов Саньу.

Оршанкэ район, Вэликоноль пэлэ кыдалаш школ.

Скрипкам йöратэм

Мый музыклан пэш шўман улам. Кызыт скрипка дэнэ тўрлö муро, танэц-шамычым шоктэн моштэм. „Мэльница", „Марш веселых ребят", „Песня о Сталине" муро-шамычым, молымат сайын шоктэм.

Ончыкшо талэ музыкант лийаш шонэм.

Плотников В.

Кузнэцово пэдучилищэ.

Отвэтствэнный рэдактор—
К. А. ЛЭНСКИЙ

Упол. Марлита № А—572. Тираж 17190 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „М. К."